

811. 112. 2' 04/06
DOI 10.35433/philology.3 (98).2022.171-182

НАЗВИ РЕМІСНИКІВ МЕТАЛООБРОБНИХ РЕМЕСЕЛ У НІМЕЦЬКИХ ДІАЛЕКТАХ

Т. Б. Пиц*

Статтю присвячено дослідженню сілезьких, нижньопрусських і східнопомеранських назв ремісників XIV–XVI ст., які займалися металообробними ремеслами. Тут обґрунтовано актуальність дослідження зниклих унаслідок Другої світової війни німецьких діалектів, проаналізовано фахову літературу, схарактеризовано історію досліджень німецьких назв ремісників у колишніх східнонімецьких діалектах, визначено рівень їхньої вивченості, сформульовано мету й завдання публікації, а також окреслено перспективи наукових пошуків. Крім цього, висвітлено словотвірні особливості ремісничих назв, форми їхньої фіксації в складі сілезького, нижньопрусського та східнопомеранського діалектів. До кожної форми наведено дані щодо часу та місця фіксації. Згідно з результатами дослідження встановлено 63 назви ремісників, які займалися металообробними ремеслами. Серед них: а) назви виробників невеликих речей для домашнього та церковного вжитку; б) зброярів; в) ливарів; г) ювелірів і монетників; д) загальні назви на позначення коваля; е) інші назви ремісників. Установлено твірні основи назв металообробників: а) назви ремісничих виробів; б) назви матеріалів, із яких вони виготовлені; в) назви виконуваної дії ремісником; г) назви кольору оброблюваного матеріалу; д) за загальною характеристикою виробів; е) за загальною характеристикою матеріалів. Крім того, 1/3 ремісничих назв утворена за допомогою суфіксів *-er*, *-ler*, *-ner*, *-ir*, *-orger*, а 2/3 є двокореневими. Другими твірними основами в різнокореневих назвах ремісників слугують *-schmied*, *-gießer*, *-macher*, *-hauer*, *-feger*, *-böter*, *-gräber*, *-schläger*, *-schneider*, *-schlosser*, *-zieher*. У межах виявлених назв металообробників можна виокремити 16 синонімічних рядів.

Ключові слова: назва ремісника, форма фіксації, німецькі діалекти, твірні основи, словотвір, синонім.

NAMES OF METAL-PROCESSING CRAFTSMEN IN GERMAN DIALECTS

Pyts T. B.

The article studies the Silesian, Low Prussian, and East Pomeranian names of metal-processing craftsmen of the 14th–16th centuries. The article substantiates the topicality of studying the German dialects that disappeared due to the World War II, analyses specialized literature, characterizes the history of studying the German names of craftsmen in the former East-German dialects, determines

* кандидат філологічних наук, доцент
(Львівський національний університет імені Івана Франка),
taras_pyts@ukr.net
ORCID: 0000-0002-6055-3622

the level of their coverage, formulates the objective and task of the publication and outlines the perspectives of further academic research. Besides, the article provides the insight into the word-formative peculiarities of the names of craftsmen, the form of their fixation within the Silesian, Low Prussian, and East Pomeranian dialects. Each form is accompanied by the data concerning the time and place of the fixation. The research established, 63 names of metal-processing craftsmen. They include: a) names of manufacturers of small items for household and clerical use; b) makers of arms and armor; c) moulders; d) jewelers and coiners; e) common names to designate smith; f) other names of craftsmen. The formative bases of metal-processing craftsmen were established: a) names of handicrafts; b) names of materials of which they were produced; c) names of craftsmen's actions; d) names of the color of the processed material; e) according to the general characteristic of the items; f) according to the general characteristic of the materials. Besides, 1/3 of the names of craftsmen are formed with suffixes: -er, -ler, -ner, -ir, -orre, and 2/3 bi-root. The other word-formative bases in the names of the craftsmen with the different roots are as follows: -schmied, -gießer, -macher, -hauer, -feger, -böter, -gräber, -schläger, -schneider, -schlosser, -zieher. 16 synonymic rows can be identified within the established names of metal-processing craftsmen.

Key words: handicraft name, form of fixation, German dialects, forming basis, word formation, synonym.

Постановка наукової проблеми.

Руйнування мовної картини Центральної Європи стало одним із численних наслідків Другої світової війни. Майже повністю зникають нижньопрусський, верхньопрусський, східнопомеранський і сілезький говори. Відповідно в середині ХХ ст. назавжди втрачається не лише "живий" говірковий матеріал для подальших досліджень, що також був "мостом" для поширення запозичень у слов'янські мови не лише зі східних, але й інших німецьких діалектів та західноєвропейських мов. Єдиним шляхом вивчення різних груп лексики та мовних явищ зниклих говорів залишаються пам'ятки цих діалектів, словники апелювальної, ономастичної лексики та лінгвістичні атласи. З огляду на зазначене вивчення та реконструювання частково чи повністю зниклих німецьких говорів дає змогу точніше простежити історію виникнення й становлення німецького регіонального лексикону, різногалузевої фахової лексики зокрема, що становить чималий інтерес не лише для германістики, але й для прискіпливішого аналізу й дослідження міжмовних контактів, що й обґрунтовує актуальність цієї наукової розвідки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загалом німецьким назвам ремісників окремих промислів

уже присвячена низка досліджень. Наприклад, М. Голмберг зібрала історичні свідчення щодо ремісничих найменувань, що стосуються обробки шкіри та дерева [12]; Р. ван де Коолвійк та У. Вітте присвятили свої спеціальні дослідження назвам виробників бочок [16; 30]; Т. Пиц – назвам текстильників [1]. У дисертаційному дослідженні А. Шьонфельдта подано дані з усієї німецькомовної території щодо назв ремісників, які займалися забоєм худоби та заготівлею м'яса [26]; Е. Єрп приділила увагу різноманітним найменуванням виробника возів у всіх німецьких діалектах [14], а кушнірам присвячено брошуру Б. Шіра "Die Namen des Kürschners" [25]. Середньовічні південнонімецькі назви ремісників досліджувала І. Ньолле-Горнкамп [21]. Окремим назвам ремісників присвячений також дев'ятий том у "Deutscher Wortatlas" [8].

Мета дослідження. Водночас відсутнє окреме спеціальне дослідження давніх назв ремісників металообробних ремесел, що і є метою цієї публікації. Завдання вбачаємо в чіткій фіксації назв ремісників та форм їхньої фіксації ХІV– ХVІІ ст. у сілезькому, нижньопрусському і східнопомеранському діалектах із зазначенням даних щодо часу і локалізації, розподілі назв

металообробників на тематичні групи. У подальшому необхідно визначити їхні мотивуючі основи, словотвірні особливості та виокремити синонімічні ряди.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. До загальної назви коваля К. Бюхер зачисляє *smyd* [7: 116], Г. Балов вважає, що *Smyd* (сн. *smed*) позначав коваля, який виготовляв сокири, підкови, найпростіший грубий інструмент, а також підковував коней (Grobschmied) [5: 137]. Зауважимо, що форми, у яких простежується ця назва, різноманітні: "Nickil Malkewicz der *smeder*" (Breslau, 1345) [23: 99], "Hannus *smyd* faber" (Liegnitz, 1349) [3: 125], "Herman lwban der *smit*, Peter *schonsmit* sein Bruder" (Breslau, 1359) [23: 152], "Mathias *smed* faber" (Breslau, 1364) [23: 109], "... *welch smyd* sich hir by vns generin wyl ..." (Danzig, 1387) [10: 341], "*grote smedestrade*" (Stettin, 1407) [19: 27], "*mester Mathias des schmedes huse*" (Stettin, 1539) [19: 18], "*Schmide*, *Schneider*, *Schuster*, *Wagner*, *Bütner* und *ander hantwercker auffm Lande*" (Königsberg, бл. 1549) [31: I: 896], "*Nikl Kirchner, Schmied*" (Ratibor, 1567) [13: 8]. Зазначимо, що субституція свн. *i/u>ē* була дуже поширеною в період середньовіччя, як і перехід *s* у *sch* перед *p*, *t*, *l*, *m*, *n*, *w* [15: 13, 94]. Інші форми позначають, очевидно, вже особову назву: "*Peter Schmidt*" (Ratibor, 1361), "*Arnold Schmitt*" (Ratibor, 1361), "*Henricus Schmit*" (Ratibor, 1404), "*Christen Smeth*" (Ratibor, 1404) [13: 7], "*Helena Schmider*" (Ratibor, 1477), "*Rickel Schmidt*" (Danzig, 1591), "*Jeorgen Schmitt*" (Danzig, 1609) [24: 71].

Дослідники також фіксують ремісничі назви *Dorfsmyd*, *statschmid*, *czechsmyd* на позначення сільського, міського та цехового коваля: "*Hensel Dorfsmyd*" (Liegnitz, 1390) [2: 119], "*erbe ober der Ole hinder den statschmid ken der moncze uber gelegen*" (Breslau, 1485) [20: 82], "*Czechsmyd*" (Ratibor, 1422) [27: 7]. Згаданий уже *schonsmit* позначав, імовірно, коваля, який

виготовляв гарні ковані речі чи особливо вишукано оздоблював їх. Зафіксовано також демінутивну назву *smedchin*: "*Nicolaus smedchin cyrothecarius*" (Breslau, 1374) [23: 108]. Однак нез'ясованим залишається питання мотивуючої основи для загальної назви коваля.

До загальної назви коваля належить також **Eisenschmied** (свн. *isen*, двн. *isan*, *iser*, *ælder isarn*, ст. сакс. *isarn* "залізо"): "*der ysensmit, der zu stocke hemirt*" (Preussen, бл. 1350) [31: II: 265]. Мабуть, аналогічне значення мав і **Kober** (з ч. *kovář* "коваль" < *kovati* «кувати»): "*Georg Cobir*" (Liegnitz, 1372) [4: 109].

Зброярі. Куванням панцирів та лат займався **Plattner** (свн. *plate*, *blate* "плита, лати на грудях", двн. *platta* "плита"): "*Vll plethener*" (Breslau, 1362) [23: 16], "*vnd eyn plethener sal machen eyn par hanczken eyn par vorstollen vnd eyne brost*" (Danzig, 1387) [10: 341], "*schone Heincze Bruder des Peter Platener*" (Breslau, 1363) [23: 152], "*Joh. plathener tabern*" (Breslau, 1365) [23: 107], "*Franczko platener*" (Liegnitz, 1372) [5: 133], "*das kein blatner oder werkman im land sei, der harnisch machen oder anrichten kund*" (Königsberg, 1500) [31: I: 637]. Як вважають В. фон Унверт і В. Юнгандreas, субституція свн. *ä/ë>a* була досить поширеним явищем [28: 9; 15: 55], у нижньонімецьких діалектах також звичною була дисиміляція *p-b* на початку слова [18: 149].

Helmschmied виробляв різноманітні шоломи (свн., двн., ст. сакс. *helm*): "*in der cromergassen by des helmsmedis steynhwze*" (Breslau, 1361) [20: 101]. Стріли (свн. *pfil*, двн. *pfil*, ст. сакс. *pil*) виготовляв **Pfeilschmied**: "*Jacob pfylsmid ... Nicze pfylsmit*" (Breslau, 1363) [23: 148], списи (свн. *glitze*) – **Glitschenschmied**, **Glitschener**: "*Mertin glitschensmyd*" (Liegnitz, 1386) [5: 133], "*glytschener*" (Liegnitz, 1463) [3: 125]. **Messerer** та **Messerschmied** – клинки до шпаг, кинжалів, ножів (свн. *mezzar*, двн. *mezzisahs*, *mezzirahs*, *mezzar(es)* та ін., ст. сакс. *mezas-*): "*Engilbrecht messerer*" (Breslau, 1349) [23: 12], "*Fricze messirir*" (Breslau,

1360), "Fricze *messirsmit*" (Breslau, 1362) [23: 99], "Cune de Jauwer, *messirsmyd*" (Liegnitz, 1372) [5: 133], "eyn *messirsmyd* sal machin eyn kasten messir eyn vrouwen messir vnd eynen wytink" (Danzig, 1387) [10: 342]. Серед антропонімів трапляються й інші форми: "Nicolaus *Messerschmid*" (Ratibor, 1361), "Nikolaus *Messirmsmeyt*" (Ratibor, 1567), "Thomas *Messerschmid*" (Ratibor, 1567) [13: 30]; також найменування ремісника у назві вулиці м. Бреслау: "erbe uff der *messerer gasse*" (1419) [20: 127]. Інший ремісник **Schwertfeger** виготовляв грубо ковані мечі (свн. swert, двн. swert, ст. сакс. swerd) для продажу та чистив (свн. vegen) їх: "Peczoldus *Swertueger gladiatoris*" (Breslau, 1364) [23: 109], "Petir *swertveger*" (Liegnitz, 1372) [5: 133], "Nicolaus *Swartfeger*" (Ratibor, 1375) [13: 30], "Swartfagir" (Posen, 1413), "Swertfager" (Posen 1425) [15: 56-57], "Clemens *Schwartfagar*" (Ratibor, 1422), "Nikl *Schwertfeger*" (Ratibor, 1567) [13: 30]. У цій назві знову бачимо звичну субституцію свн. ä/e>a. Як вважає Е. Фолькманн, *Messerer* (*Messerschmied*) часто виконував ті самі функції, що й *Schwertfeger* [29: 113].

Виливанням гармат (mhd. bühse, ahd. buhsa) займався **Büchsengießer**. "dem *bussengeter* vor 2 bliene bussen to dem borne im blockhuse" (Marienburg, 1540), "H. Bennink *buxengiße*r 200 taler auf Rechnunge der stücke so er zur stadt besten tut gißen" (Danzig, 1568) [31: I: 853]. **Fahnschmied** (свн. van(e), двн., ст. сакс. "прапор") кував зброю для вершників: "1 *Fahnschmidt*" (Preussen, 1699) [31: II: 368]. А **Sporer** виготовляв шпори, вудила, стремена та ін.: "Borchart *sporer*" (Breslau, 1365) [23: 12], "Nicolaus *sporer*" (Liegnitz, 1368–1369) [5: 133]. **Ringschmied** (свн. ring, двн. (h)ring, ст. сакс. hring "кільце") – начиння із заліза (Eisengerät) для кінської зброї: "den *ringfchmiden*" (Schlesien, 1572) [27: 615].

Виробники речей для домашнього господарства та церковного вжитку. Загальна назва ремісника, який виготовляв невеликі (свн. klein(e),

двн. klein(i), ст. сакс. klēni) предмети для домашнього та церковного вжитку з металу, – **Kleinschmied**: "Pecze *kleinsmit* der schuwurcht" (Breslau, 1345) [23: 107], "... gegeben den *kleynsmedin* vnd den *messirsmedin* ..." (Schweidnitz, 1369) [16: 67]; "Elbel der *cleynsmyd*" (Liegnitz, 1372) [2: 75], "*Kleinsmede* vnd *messirsmede* meistir ..." (Schweidnitz, 1374) [16: 72], "vnd eyn *clein smid* sal machen eyn kistenslos vnd eyn klinkslos vnd daz dritte slos" (Danzig, 1387) [10: 341], "Sigmund segeler *kleinsmid*" (Breslau, 1389) [23: 108], "die dath *kleinsmede* werck willen brucken alß ein schlosser" (Stettin, 1552) [6: 163]. У назві вулиці м. Данциг з'являється стягнена форма назви ремісника: "*clensmedegasse*" (Danzig, 1375) [11: 83, 90].

Сюди належить **Schlosser**, який робив замки для дверей (свн. slöz, двн. slöz, sloz): "Nicolaus Linke, *slosser*" (Liegnitz, 1353) [5: 133], "*Slosser* Cunrat mit den slossen" (Breslau, бл. 1360) [2: 119], "wegen den *Smeden* gesellen vnnde *Slosser* gesellen" (Ratibor, 1482) [13: 8]. Один із різновидів замків виготовляв і **russlossir**: "eyn *russlossir* sal machen iij slos, der he sich generin wyl" (Danzig, 1387) [10: 342].

Nagler та **Nagelschmied** виробляли різні цвяхи (свн. nagel, двн. nagal, ст. сакс. nagal, negil), іноді робили великі гаки та ін.: "Herman *nageler*" (Liegnitz, 1380) [5: 133], "Katherina Lorencz *naylerynne* mit Lorencz *nayler* irem sone resignavit Herman *nayler* ir haws und erbe in der *naylergasse*" (Breslau, 1463), "*naeler*" (Breslau, 1449) [20: 133]; "Georg Koch, *Nagelschmied*" (Ratibor, 1567) [13: 30]. Іншу форму зафіксовано в назві вулиці м. Бреслау: "erbe uf der *schmydebrucke* an der *nailergasse* am ecke" (1499) [20: 134] та у назві воріт м. Браунсберґ: "*Nagelschmitstor*" (Braunsberg, 1635) [29: 121]. У цій назві ремісника спостерігаємо випадання кореневого -g-, що вважають досить рідкісним явищем у сілезькому діалекті [15: 368]. Голки та спиці для в'язання, а також штирі, гачки з дроту виготовляв **Nadler** (свн. nölde, свн. nälde, двн. nādala, nādel, nālda, ст.

сакс. *nāthla*): "Petir *noldener*" (Liegnitz, 1372) [5: 133], "Peter *muldener noldener*" (Breslau, 1385) [4: 112], "Thomas Heer ein *Noldner*" (Liegnitz, 1566) той самий "Thomas *höer ein nadler*" (1569) [23: 113]; у назві вулиці м. Бреслау також: "erbe daz do leit in der *naldenergasse* by Ritter *zuneste*" (Breslau, 1390) [20: 133]. Субституція свн. а>о, а також метатеза *d-l* – звичне явище для сілезького діалекту [15: 45, 48, 283]. У Пруссії згадана назва ремісника простежується лише в назві вулиці м. Данциг: "*Nadlergasse*" (Danzig, 1565) [29: 122]. На думку Е. Фолькманна, у ремісничій практиці обидві назви – *Nagler* та *Nalder* "голкар" (свн. *nalde* "голка") – часто були взаємозамінними [29: 122]. Очевидно, синонімом до них виступає **kuthelorre** – виробник форми для серпів, великих і малих цвяхів: "vnd eyn *kuthelorre* sal machen eynen tengil vnd eynen holnagl vnd eyn platen nagl" (Danzig, 1387) [10: 341].

Grobschmied (свн. *g(e)rop*, снн. *grof*, двн. *g(er)op*, *grob* "грубий") виготовляв різні сокири, підкови, найпростіший грубий інструмент, а також підковував коней: "... *keyn gropsmeit* sal *welchmesser, scheidimesser nach brotmesser machin czu verkouffin*" (Schweidnitz, 1369) [16: 68], "Auch sol *keyn gropsmyd ... nolden machen mit den gewerken*" (Liegnitz, 1396) [16: 100], "eyn *grop smyd* sal machen eyn *beyl vnd eyn ax vnd eyn hubeysin*" (Danzig, 1387) [10: 341], "... eyn *geselle der gropsmede ...*" (Danzig, XV ст.) [10: 325], "...*wir Meister vnd gesellen aus beiden stet'n Thorun der Grobsmede ...*" (Thorn, 1437) [10: 343]. У цій назві коваля знову простежується звична для нижньонімецьких діалектів дисиміляція *p-b*. Мабуть, синонімом до неї був **Großschmied** (свн., двн. *grōz*, ст. сакс. *grōt* "великий"): "... *handwerker der czechen ... der stad zue Breslaw: creytzemer, cromer, wollenweber ... grosschmide ...*" (Breslau, 1388) [16: 84].

Kurschmied не лише підковував коней, а й лікував (Kur < лат. *cūra* "піклування, турбота") їх, а також робив решітки, перові сверла: "vnd eyn *korresmid* sal machen eynen *rost vnd*

eyn par krockehengen vnd eyn negeloer" (Danzig, 1387) [10: 341].

Sensenschmied та **Sensenhauer** (свн. *segens(e)*, двн. *segansa, segensa*, ст. сакс. *segisna* «пилка») виробляли пилки, серпи, лемеші, плуги та гострили їх: "Barthold *May, Sensenschmied*" (Ratibor, 1595) [13: 8]; "Ordnung für *Decker, Hechselschneider, Sensenheuer*" (Friedland, 1588) [31: II: 33]. **Pfannenschmied** виготовляв різні сковорідки (свн. *pfanne*, двн. *pfanna*, ст. сакс. *panna*). Особливою шаною він користувався в місцях добування солі, де його виробу використовували для виварювання солі: "Herman *Pfannensmit der garnczuger*" (Breslau, 1352) [23, 107]. **Kupferschmied** – коваль, що займався куванням речей з міді (снн. *kopper*, свн. *kupfer, kopfer*, двн. *kupfar, kuffar*): "Cirstanus *cuppfirsmyd*" (Liegnitz, 1381) той самий *Kirstan "cuppirsmyd"* (Liegnitz, 1383) [5: 110]. Серед особових назв зафіксовано дещо інші форми: "Mathias *Kopferschmid*" (Ratibor, 1494) [13: 67], "Reinhard *Kupferschmidt*" (Ratibor, 1532) [13: 68], "Jakob *Kupferschmied*" (Ratibor, 1595) [13: 69], а в назвах вулиць: "erbe des heftilers in der *kuppersmedegasse*" (Breslau, 1363) [19: 101], "*koppersmedegasse*" (Breslau, 1397) [11: 84]. У варіативності форм назви цього ремісника спостерігаємо, окрім субституції короткого свн. *o>u*, типового явища для сілезького діалекту [15: 108], також дисиміляція *pp>pf*. Перша форма характерна для середньо- і нижньонімецьких говорів, друга – для південнонімецьких [22: 4]. Цікавим є поєднання характеристик обох різновидів найменувань у вже згаданій формі *cuppfirsmyd*.

Kessler (свн. *kezzel*, двн. *kezzil*, ст. сакс. *ketil* "котел") – коваль, який робив речі із заліза (різний посуд, пресовані та різьблені люстри, двері, дверний прибор, вівіски та інше), з міді (начиння та пристрої, кадило, купіль, дароносицю, келихи та інші речі, частково позолочені): "Hannus *kesseler*" (Liegnitz, 1369) [2: 72], "Hannos *Kesler*" (Reichenbach, 1369) [16: 64], "Hannos *kessiler mactator*" (Breslau, 1381)

[23: 107]. З цього ремесла виокремлюється **Beckenschläger** – виробник позолочених або покритих емаллю тазів для вмивання (свн. becke(n), двн. becki(n)), мисок та інших предметів – і для домашнього вжитку, і для церковних потреб, переважно з міді: "Freyhayt dreyer beckensloer" (Breslau, 1377) [23: 99], "Marcus Beckinslawer" (Breslau, 1443) [15: 165] тощо. *Pfannenschmied*, *Kessler*, *Kupferschmied* часто виступали як синоніми. А латанням металевих начиння (свн. asch) займався **Aschböter**. Згадка про нього збереглася у назві вулиці: "in der aschebuterstrate tuschen mester Mathias des schmedes huse" (Stettin, 1539) [19: 18].

Пляшки (свн. vlasche, vlesche, двн. flasca), глечики, переважно з олова, а також зі шкіри, дерева і скла виготовляли **Flaschner** та **Flaschenschmied**: "Jacob Flaschner flaschner" (Breslau, 1392) [23: 108], "Nicolaus Flaschener serator" (Breslau, 1393) [23: 106]; "vnd eyn vlaschensmid sal machen eyn spise legil eyn kanen vnd eyne vlassche" (Danzig, 1387) [10: 342]. Ці назви могли слугувати синонімами до **Klempner** (свн. klempern, klampern "обробляти бляху молотком") та **Spengler**, що виробляли пряжки (свн. sprange, двн. spranga, снн. span), застібки (свн. klam(m)er, klamere) з латуні чи білої бляхи, які використовували в одязі як прикраси: "Leonhart Fochs der Clempner" (Liegnitz, 1532-1547), "Lorentz Fux der klempner" (Liegnitz, 1560) [2: 75], "Bartel Buttner, klampner ... Der new klampner" (Görlitz, 1561) [4: 109]; "Nickel Spengeler" (Liegnitz, 1369) [2: 75] та ін. **Heftler** (свн. heftel "пряжка") виготовляв також застібки різних видів: "Otte heftiler" (Breslau, 1345) [23: 15], "Jacob hefteler ... Wolfil hefteler" (Breslau, 1366) [18: 101], "... di noldener, drotzieher, hefteler, czingisser vnd paternosterer czu Legnicz" (Liegnitz, 1396) [16: 99]. Спорідненим з ним були **Rinkengießler** і **Rinkenmacher**, які робили різноманітні пряжки (свн. rinke, ringge, двн. ringa, ст. сакс. hringa, rinka): "Pauel Rinkengiffer vor fwevil 20 gr. "

(Schlesien, 1412-1413) [27: 618]; "das her dem Rinckenmacher lorencz genant ein seiden bewtil zugetragen hat" (Breslau, до 1470) [27: 618], хоча останню назву могли ще використавувати у значенні **Rinkenschmied**, останній, як вважає Е. Фолькманн, виготовляв застібки, що тримали пальто над грудьми, а також застібки для взуття [29: 123-124]. Словник братів Грімм подає інші значення: 1) той, що виготовляє міцні залізні ланцюги; 2) той, що кує металеві частини кінської збруї [9: 14: 1018]: "Rinkensmit" (Breslau, XIII-XIV ст.) [23: 99]. А **Schellenschmied** виготовляв дзвіночки (свн. schelle, двн. skella), які чіплялися до одягу та до лат і часто були із золота: "Fritsche schellenesmyd" (Liegnitz, 1386) [5: 133].

Kettner кував маленькі ланцюжки (свн. ketene "ланцюг", двн. ketin(n)a, снн. kedene), передусім з дроту: "Cunadus ketner" (Liegnitz, 1351) [5: 133], "Simon Kattner" (Liegnitz, 1535) [2: 70]. Дріт (свн. drät, що з двн. drät, ст. сакс. thräd "нитка") виготовляв **Drahtzieher**: "Hensil Koler der drotzihier" (Liegnitz, 1369) [2: 78], "Abirlin Hak drotzier" (Breslau, 1386) [23: 12], "Auch sullen di drotzihier ... 12 pfunt geben vor eyn stucke ..." (Liegnitz, 1396) [16: 100].

Ringler та **Ringmacher** виробляв та виставляв на продаж кільця (свн. rīnc, двн. (h)ring, ст. сакс. hring): "Adam Ryngeler" (Breslau, до 1514) [27: 613]; "Ordnung der Ringmacher" (Schlesien, 1540) [27: 614]. Імовірно, це синоніми до *Ringer* (*Rinker*) – той, хто виготовляв панцирі, які нагадували сорочки з рукавами з металевих дроту (*Ringelpanzer*) або лускоподібні (*Schuppenpanzer*).

Ремісники **Gelbschmied** та **Messinger**, імовірно, переробляли жовту мідь (свн. messinc) або були рудокопами: "Hensil gelsmyd" (Liegnitz, 1372) [5: 133], "Pauline Frau des Nickil messinger" (Breslau, 1346) [23: 35].

Lucafi. Основними виробами, які виготовляв **Kannengießler**, були різноманітні глечики (свн. kanne, двн. kanna, ст. сакс. kanna), чаші, бокали,

пляшки, миски, дзбани, малі дзвони, бочки для зберігання солі та інші речі; їх він виливав з чистого олова або з домішкою свинцю 1/60 або 1/50: "Ulrich kannengisser" (Breslau, 1349) [23: 16], "Gebhard der kannengisser" (Liegnitz, 1384), "Birschroter kannungiser" (Breslau, 1387) [23: 106], "... handwerker der czechen ... der stad zue Breslaw: creytzemer, cromer, wollenweber ... kannegisser ..." (Breslau, 1388) [16: 84], "Liben frunde, alz ir uns von weyne der ... cannengiesser habt geschrebin ..." (Breslau, 1399) [16: 103], "Hans Kanegisser" (Ratibor, 1424–1461) [13: 90], "Endres Kannegisser" (Ratibor, 1567) [20: 91]. У Східній Померанії цю назву зафіксовано у назві вулиці: "kannengeterstrate" (Stettin, 1404, 1534), "in der kannengheterstrate up dem splitthaven orde" (Stettin, 1434) [19: 24]. Через використання олова (свн. zin, cín, двн. zin) цього ремісника за аналогією ще називали **Zinngießer**: "Nicol. k. czingysser" (Breslau, 1374) [23: 107], "... di noldener, drotzieher, hefteler, czingisser vnd paternosterer czu Legnicz" (Liegnitz, 1396) [16: 14]. Близьким до них був також **Grapengießer** (нн. *Grapen-, Gropengeter*), що виготовляв котли (для приготування їжі) на трьох ніжках (свн. gropen, grapen) з бронзи, (жовтої) міді, заліза. Згадка про нього залишилась у назві вулиці: "gropengeterstrate" (Stettin, 1401) [19: 23], "grapengeterstrate" (Stettin, 1434) [11: 80]. Серед усіх ливарів найстаршим і, відповідно, найбільш знатним був **Rotgießer**, що виливав різні речі з руди – такі як надгробні плити, двері, пластику. Що стосується побутових речей, то, на відміну від *Grapen-* та *Kannengießer*, він лише з руди або міді виготовляв менші пристрої і предмети – світильники, кільця, пряжки, наперстки, кадила тощо, відкриті посудини – кадоби, умивальники, чаші тощо: "Peter Rutgisser" (Görlitz, 1431–1432) [4: 114]. Під час видобування заліза, а також інших металів, що надаються до кування, на кожному металургійному заводі був дуже важливий робітник –

Schmelzer, який плавив (свн. smelzen, ст. сакс. smeltan) руду та виливав її в злитки: "Wolfgang Schmeltzer" (Liegnitz, 1558) [2: 119].

Ювеліри і монетники. Brüner (свн. brünne, brünje, двн. brunnī, brunna, ст. сакс. brunnia "частина лат") та **Birnschmied** (сн. birnen = brennen "горіти") очищали благородні метали та перевіряли якість срібла і золота: "Hensil bryuner der goltsmid" (Breslau, 1364) [23: 100], "meistir Clawis der bryuner" (Liegnitz, 1383) [5: 110, 131, 133], "Mathis brunninger" (Breslau, 1368), "Hensil brinneger" (Breslau, 1369) [23: 100]; «Petir birnsmyd» (Liegnitz, 1382) [5: 133]. Спочатку звичною назвою ремісника, що збивав золото (свн. golt, двн., ст. сакс. gold) молотком у тоненькі пластини або листове золото, яке використовували для позолочення вітарів, панелей, рамок, дарохранильниць, раки тощо, був **Goldschmied**: "Lwtke goltsmed" (Breslau, 1347) [23: 15], "Henneke goltschmid" (Breslau, 1348) [23: 14], "Meyster Niclos von Glacz der goltsmid" (Breslau, 1348) [23: 147], "Hene der goltsmit" (Breslau, 1371) [23: 13], "Lorenz Goltsmyd" (Ratibor, 1377) [13: 77], "Lewthuld Arczt der gultsmyd" (Liegnitz, 1380) [5: 133], "Hannos Goldschmit" (Ratibor, 1387) [13: 77], "Tydeman Goltsmit" (Danzig, 1416) [10: 313], "haws und erbe gelegen ... das etwan Cawders des goldsmedis gewest ist" (Breslau, 1450) [20: 80], "Nikolaus Goldschmed, Ratmann" (Ratibor, 1476) [13: 78], "Udalrikus Goldschmid" (Ratibor, 1493), "Mathes Goldschmid" (Ratibor, 1532) [13: 77]; у назві вулиці також: "undir den gaultsmedin" (1355) [20: 3]. Згодом виникла назва **Goldschläger**: "Heinrich Hozenmecher goltsloer" (Breslau, 1375) [23: 106]; "Benedicta Frau des Herman goltsloer" (Breslau, 1384) [23: 34].

Meldenschmied – коваль, який вирізав для чеканки монетні форми (свн. medele, melle "мала монета, геллер"): "Henricus meldensmyd" (Liegnitz 1380) [5: 133]. Карбуванням самих монет займалися **Eisengräber** та **Eisenschneider** (свн. īsen, двн. īsan,

iser, ælter isarn, ст. сакс. isarn "залізо"): "Das die stete seczen mogen eynen *ysengreber*, der en czu den munczen nutcze und beqweme dunket" (Preussen, 1433) [31: II: 264]; "Dem *Eisenschneider* zu dem wergke 1 floren" (Königsberg, 1528) [31: II: 265]. А **Münzer** не лише карбував монети (свн. muniz, muniz(z)a, ст. сакс. munita), вирізав монетні форми та керував монетним двором, а й був мінійлом, також мав право збувати монети (двн. munizon означає також "торгувати грошима"): "Nic. *Mönzzer*, goltsmit" (Breslau, 1494) [3: 125]. Як вважає Г. Балов, **stempfer** (свн. stampfen, снн. stampen, двн. stampfōn "товкти") позначає або чеканника монет, або ж як і *loestempfer* позначає заготівельника дубильного соку (свн. lō (-wes), снн. lo(we), двн. lō) [4: 144], який пізніше у своєму ремеслі використовували чинбарі: "Ticze *stempfer*" (Liegnitz, 1372) [5: 134].

Інші найменування металообробників. Окремо до металообробних ремісників зараховуємо **Schiffsschmied** (свн. schif, schef, двн. skif, skef, ст. сакс. skip "корабель") та **Ankerschmied**, які займалися своїм ремеслом у портових містах. Перший виробляв весла для річкового транспорту, які кували повністю або лише покривали металом, а також багор і відштовхувальну штангу: "vnd eyn *schiff smyd* sal machen eyn schuten rudil smeyde ynd boshoken vnd eyn syntil" (Danzig, 1387) [10: 341], а другий – якори (свн. anker, двн. ankar). Про останнього свідчать такі власні назви: "*Ankerschmiedetor*" (Danzig, 1378), "versus Lasta diam Scilicet *Ankerschmiedegasse*" (Danzig, 1415) [29: 119], "*Ankerschmiedebrücke*" (Danzig, 1495), "*Ankerschmiedeturm*" (тюрма в м. Данциг, XVI ст.) [31: I: 160].

Висновки й перспективи дослідження. Виявлено 63 назви ремісників, які обробляли метал, серед них виготовляли невеликі речі для домашнього та церковного вжитку – 32, зброярі – 12, ливарі – 5, ювеліри й монетники – 9, інші – 2. На позначення

загальної назви коваля виявлено 3 ремісничі назви. Від назв ремісничих виробів утворено 43 ремісничі назви на позначення металообробників, матеріалу, з якого виготовлено вироби, – 8 (*Eisengräber*, *Eisenschmied*, *Eisenschneider*, *Goldner*, *Goldschläger*, *Goldschmied*, *Kupferschmied*, *Zinngießer*), назви виконуваної дії – 5 (*Klempner*, *Kober*, *Kurschmied*, *Schmelzer*, *stempfer*); окрім того: за загальною характеристикою виробів – 3 (*Grobschmied*, *Großschmied*, *Kleinschmied*), за загальною характеристикою матеріалу – 1 (*tuslossir*), за кольором оброблюваного металу – 2 (*Gelbschmied*, *Rotgießer*). Нез'ясованим залишається вибір мотивуювальної основи для *Schmied* та *kuthelorre*.

За допомогою суфікса *-er*, який є характерним для утворення назв діячів, утворено 12 *nomina agentis*, інші – його варіанти: *-ner* (5), *-ler* (2), *-ir* (2). Зафіксовано також суфікс *-orre* (> *-er*), який походить від лат. *-ārius*. Водночас у назвах ремісників нотуємо коливання суфіксів у межах того самого найменування: *messerer-messirir*, *bryunner-brunninger-brinneger*. Без додавання суфікса утворено одну ремісничу назву – *Schmied*, проте пам'ятки сілезького діалекту фіксують також форму *smeder*.

Другими твірними основами в різнокореневих назвах ремісників є *-schmied* (24), *-gießer* (6), *-macher* (2), *-schläger* (2), *-zieher* (1), *-hauer* (1), *-feger* (1), *-böter* (1), *-gräber* (1), *-schneider* (1), *-schlosser* (1). Загалом частка двокореневих назв ремісників становить $\frac{2}{3}$ від усіх назв ремісників металообробних ремесел.

Відзначено 16 синонімічних рядів: *Schmied-Eisenschmied-Kober* "коваль", *Glitschener-Glitschenschmied* "виробник списів", *Messerer-Messerschmied* "виробник клинків до шпаг, кинджалів, ножів", *Nagler-Nagelschmied-kuthelorre* "цвяхар", *Nagler-Nadler* "цвяхар; голкар", *Grobschmied-Großschmied* "виробник найпростішого грубого інструменту", *Sensenschmied-Sensenhauer* "виробник

пилок, серпів та ін. ", *Flaschner-Flaschenschmied* "пляшкар", *Klempner-Spengler-Flaschner-Flaschenschmied-Heftler-Rinkengießler-Rinkenmacher* "виробник різно-манітних пряжок, застібок", *Rinkenmacher-Rinkenschmied* "виробник застібок для верхнього одягу і взуття", *Gelbschmied-Messinger* "той, що переробляє жовту мідь; рудокоп", *Ringler-Ringmacher* «виробник кілець», *Kannengießler-Zinngießler* "виробник глечиків, чаш та ін. ", *Brünner-Birnschmied* "той, що очищає благородні метали і перевіряє якість золота і срібла", *Goldschmied-Goldschläger* "той, що збиває золото в

тоненькі пластини або листове золото", *Eisengräber-Eisenschmied* "той, що карбує монети". Перспективу досліджень убачаємо у вивченні різних груп лексики зниклих німецьких діалектів, а також у дослідженні запозичених німецьких словоформ у складі слов'янських мов і виокремленні саме східнонімецького компонента.

Умовні позначення

Двн. – давньоверхньонімецьке
Свн. – середньоверхньонімецьке
Сн. – середньонімецьке
Снн. – середньонижньонімецьке
Ст. сакс. – старосаксонське
Ч. – чеське

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Пиц Т. Б. Сілезькі назви текстильників XIV–XVII століть. *Львівський філологічний часопис*. 2021. № 9. С. 181–186.
2. Bahlow H. *Liegnitzer Namenbuch: Familiennamen, gedeutet aus den Quellen des Mittelalters*. Lorch: Weber, 1975. 160 S.
3. Bahlow H. *Mittelhochdeutsches Namenbuch nach schlesischen Quellen: Ein Denkmal des Deutschtums*. Neustadt an der Aisch: Degener & Co, 1975. 182 S.
4. Bahlow H. *Schlesisches Namenbuch*. Kitzingen: Holzner, 1953. 147 S.
5. Bahlow H. *Studien zur ältesten Geschichte der Liegnitzer Familiennamen. Mitteilungen des Geschichts- und Altertumsvereins für die Stadt und das Fürstentum Liegnitz*. Liegnitz: Krumbhaar, 1926. Bd. 10. S. 102–162.
6. Blümcke O. *Die Handwerkszünfte im mittelalterlichen Stettin. Baltische Studien*. Stettin: Herrcke & Lebeling, 1884. S. 81–247.
7. Bücher K. *Die Berufe der Stadt Frankfurt a. M. im Mittelalter*. Leipzig: Teubner, 1914. 143 S.
8. *Deutscher Wortatlas / hrsg. von L. E. Schmidt*. Gießen: Schmitz, 1959. Bd. 9. 47 S.
9. Grimm J., Grimm W. *Deutsches Wörterbuch*. München: Deutscher Taschenbuch Verl., 1984 [Nachdr. 1854–1971]. Bd. 1–33.
10. Hirsch Th. *Danzigs Handels- und Gewerbsgeschichte unter der Herrschaft des Deutschen Ordens*. Wiesbaden: Sändig [Nachdr. von 1858], 1969. 344 S.
11. Hoffmann A. *Die typischen Straßennamen im Mittelalter unter besonderer Berücksichtigung der Ostseestädte: Diss. zur Erlangung des Doktorgrades*. Königsberg, 1913. 103 S. + XII S.
12. Holmberg M. Å. *Studien zu den niederdeutschen Handwerkerbezeichnungen des Mittelalters: Leder- und Holzhandwerker*. Lund [u.a.], 1950. 279 S.
13. Hyckel G. *Die Ratiborer Metallhandwerker: ein Beitrag zur Kulturgeschichte von Ratibor Stadt und Land*. Warendorf/Ems: Der Ratiborer, 1957. 94 S.
14. Jäger E. *Die Synonymik der Berufsamen für den Wagenbauer. Diss. zur Erlangung des Doktorgrades*. Marburg, 1948. 154 S.
15. Jungandreas W. *Zur Geschichte der schlesischen Mundart im Mittelalter*. Breslau: Maruschke & Berendt, 1937. 586 S. + LXIV S.
16. Koolwijk R. v. d. *Eine sprachliche Untersuchung zum Küferhandwerk*. [Masch. Manuskript]. o.O., o.J. 96 S. + X S.
17. Korn G. *Schlesische Urkunden zur Geschichte des Gewerberechts insbesondere des Innungswesens aus der Zeit vor 1400*. Breslau: Josef Max & Comp, 1867. 137 S.
18. Lasch A. *Mittelniederdeutsche Grammatik*. Tübingen: Niemeyer, 1974. 286 S.

19. Lemcke H. Die älteren Stettiner Straßennamen im Rahmen der älteren Stadtentwicklung. 2. neu erarb. Aufl. von G. Fredrich. Stettin: Saunier, 1926. 92 S.
20. Markgraf H. Die Straßen Breslaus nach ihrer Geschichte und ihren Namen. Breslau: Morgenstern, 1896. 244 S.
21. Nölle-Hornkamp I. Mittelalterliches Handwerk im Spiegel oberdeutscher Personennamen: eine namenkundliche Untersuchung zu den Handwerkerbezeichnungen als Beinamen im Corpus der altdeutschen Originalurkunden. Frankfurt am Main [u.a.]: Lang, 1992. 730 S.
22. Paul H. Mittelhochdeutsche Grammatik. 24. Aufl überarb. von Peter Wiehl u. Siegfried Grosse. Tübingen: Niemeyer, 1998. 638 S.
23. Reichert H. Die deutschen Familiennamen nach Breslauer Quellen des 13. und 14. Jahrhunderts. Breslau: M. & H. Marcus, 1908. 192 S. + IX S.
24. Rühle S. Geschichte des Handwerks der Bäcker zu Danzig. Danzig: Danziger Verl., 1932. 77 S.
25. Schier B. Die Namen des Kürschners. Leipzig [u.a.]: Hermelin, 1949. 32 S.
26. Schönfeldt A. Räumliche und historische Bezeichnungsschichten in der deutschen Synonymik des Schlächters und Fleischers. Diss. zur Erlangung des Doktorgrades. Marburg, 1965. 164 S.
27. Siebs T. Schlesisches Wörterbuch. Breslau: Korn, 1935–1938. Lief. 1–5 (R-Riss).
28. Unwerth W. Die Schlesische Mundart in ihren Lautverhältnissen grammatisch und geographisch dargestellt. Breslau: M. & H. Marcus, 1908. 94 S. + VIII S.
29. Volckmann E. Alte Gewerbegassen: deutsche Berufs-, Handwerks-, und Wirtschaftsgeschichte älterer Zeit. Würzburg: Memminger Verlagsbuchhandlung, 1921. 354 S.
30. Witte U. Die Bezeichnungen für den Böttcher im niederdeutschen Sprachgebiet: eine Wort- und sachkundliche Untersuchung zum Böttcherhandwerk. Frankfurt a. M.: Lang, 1982. 485 S.
31. Ziesemer W. Preußisches Wörterbuch: Sprache und Volkstum Nordostdeutschlands. Königsberg: Gräfe u. Unzer 1935–1944. Bd. I–II.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Pyts, T.B. (2021). Silezki nazvy tekstylnykiv 14–17 stolit. [Silesian Names of Textile Workers in the 14–17-th c.]. *Lvivskyj filolohichnyi chasopys*. № 9. P. 181–186. [in Ukrainian].
2. Bahlow, H. (1975). Liegnitzer Namenbuch: Familiennamen, gedeutet aus den Quellen des Mittelalters [Liegnitz Name Book: family names, interpreted from the sources of the Middle Ages]. Lorch: Weber. 160 p. [in German].
3. Bahlow, H. (1975). Mittelhochdeutsches Namenbuch nach schlesischen Quellen: Ein Denkmal des Deutschtums [Middle High German name book based on Silesian sources: A monument to Germanness]. Neustadt an der Aisch: Degener & Co. 182 p. [in German].
4. Bahlow, H. (1953). Schlesisches Namenbuch [Silesian name book]. Kitzingen: Holzner. 147 p. [in German].
5. Bahlow, H. (1926). Studien zur ältesten Geschichte der Liegnitzer Familiennamen [Studies on the oldest history of Liegnitz surnames]. *Mitteilungen des Geschichts- und Altertumsvereins für die Stadt und das Fürstentum Liegnitz*. Liegnitz: Krumbhaar. Bd. 10. P. 102–162. [in German].
6. Blümcke, O. (1884). Die Handwerkszünfte im mittelalterlichen Stettin [Craft guilds in medieval Stettin]. *Baltische Studien*. Stettin: Herrcke & Lebeling. P. 81–247. [in German]
7. Bücher, K. (1914). Die Berufe der Stadt Frankfurt a. M. im Mittelalter [Professions of the city of Frankfurt a. M. in the Middle Ages]. Leipzig: Teubner. 143 p. [in German].
8. Deutscher Wortatlas [German word atlas] (1959) / ed.by L. E. Schmidt. Gießen: Schmitz [in German].

9. Grimm, J., Grimm, W. (1984). Deutsches Wörterbuch [German dictionary]. München: Deutscher Taschenbuch Verl., [Repr. 1854–1971]. Pp. 1–33. [in German].
10. Hirsch, Th. (1969). Danzigs Handels- und Gewerbsgeschichte unter der Herrschaft des Deutschen Ordens [History of Trade and Industry in Danzig under the Rule of the Teutonic Order]. Wiesbaden: Sändig [Repr. of 1858]. 344 p. [in German].
11. Hoffmann, A. (1913). Die typischen Straßennamen im Mittelalter unter besonderer Berücksichtigung der Ostseestädte [The typical street names in the Middle Ages with special reference to the Baltic Sea cities]: Diss. to obtain the doctoral degree. Königsberg. 103 p. + XII p. [in German].
12. Holmberg, M. Å. (1950). Studien zu den niederdeutschen Handwerkerbezeichnungen des Mittelalters: Leder- und Holzhandwerker [Studies on the Low German designations of craftsmen in the Middle Ages: leather and wood craftsmen]. Lund [et al.] [in German]
13. Hyckel, G. (1957). Die Ratiborer Metallhandwerker: ein Beitrag zur Kulturgeschichte von Ratibor Stadt und Land [The Ratibor metal craftsmen: a contribution to the cultural history of Ratibor town and country]. Warendorf/Ems: Der Ratiborer. 94 p. [in German].
14. Jäger, E. (1948). Die Synonymik der Berufsnamen für den Wagenbauer [The synonymy of the professional names for car builders]. Diss. to obtain the doctoral degree. Marburg [in German].
15. Jungandreas, W. (1937). Zur Geschichte der schlesischen Mundart im Mittelalter [On the history of the Silesian dialect in the Middle Ages]. Breslau: Maruschke & Berendt. 586 p. + LXIV p. [in German].
16. Koolwijk R. v. d. (o. J.) Eine sprachliche Untersuchung zum Küferhandwerk [A linguistic study of the cooper's trade]. [Masch. Manuskript] [in German].
17. Korn, G. (1867). Schlesische Urkunden zur Geschichte des Gewerberechts insbesondere des Innungswesens aus der Zeit vor 1400 [Silesian documents on the history of trade law, especially the guild system, dated before 1400]. Breslau: Josef Max & Comp. 137 p. [in German].
18. Lasch, A. (1974). Mittelniederdeutsche Grammatik [Middle Low German grammar]. Tübingen: Niemeyer. 286 p. [in German].
19. Lemcke, H. (1926). Die älteren Stettiner Straßennamen im Rahmen der älteren Stadtentwicklung [Older Stettin street names in the context of older urban development]. 2nd newly acquired edition by G. Fredrich. Stettin: Saunier. 92 p. [in German].
20. Markgraf, H. (1896). Die Straßen Breslaus nach ihrer Geschichte und ihren Namen [The streets of Breslau according to their history and names]. Breslau: Morgenstern. 244 p. [in German].
21. Nölle-Hornkamp, I. (1992). Mittelalterliches Handwerk im Spiegel oberdeutscher Personennamen: eine namenkundliche Untersuchung zu den Handwerkerbezeichnungen als Beinamen im Corpus der altdeutschen Originalurkunden [Medieval crafts reflected in Upper German personal names: an onomastic study of craftsman designations as epithets in the corpus of old German original documents]. Frankfurt am Main [u.a.]: Lang. 730 p. [in German].
22. Paul, H. (1998). Mittelhochdeutsche Grammatik [Middle High German Grammar]. 24. Aufl überarb. von Peter Wiehl u. Siegfried Grosse. Tübingen : Niemeyer. 638 p. [in German].
23. Reichert, H. (1908). Die deutschen Familiennamen nach Breslauer Quellen des 13. und 14. Jahrhunderts [German surnames according to Breslau sources of the 13th and 14th centuries]. Breslau: M. & H. Marcus. 192 p. + IX p. [in German].
24. Rühle, S. (1932). Geschichte des Handwerks der Bäcker zu Danzig [History of the craft of bakers in Danzig]. Danzig : Danziger Verl.,. 77 p. [in German].
25. Schier, B. (1949). Die Namen des Kürschners [Skinners' names]. Leipzig [u.a.]: Hermelin [in German].

26. Schönfeldt, A. (1965). Räumliche und historische Bezeichnungsschichten in der deutschen Synonymik des Schlächters und Fleischers [Spatial and historical designation layers in the German synonymy of the butcher]. Diss. to obtain the doctoral degree. Marburg [in German].
27. Siebs, T. (1935-1938). Schlesisches Wörterbuch [Silesian dictionary]. Breslau: Korn. Lief. 1–5 (R-Riss) [in German].
28. Unwerth, W. (1908). Die Schlesische Mundart in ihren Lautverhältnissen grammatisch und geographisch dargestellt [The Silesian dialect in its phonetic relationships presented grammatically and geographically]. Breslau: M. & H. Marcus. 94 p. + VIII p. [in German].
29. Witte, U. (1982). Die Bezeichnungen für den Böttcher im niederdeutschen Sprachgebiet: eine Wort- und sachkundliche Untersuchung zum Böttcherhandwerk [Designations for the cooper in the Low German language area: a vocabulary and factual study of the cooper's trade]. Frankfurt a. M.: Lang, [in German].
30. Volckmann, E. (1921). Alte Gewerbegassen: deutsche Berufs-, Handwerks-, und Wirtschaftsgeschichte älterer Zeit [Old trade ways: German occupational, craft and economic history of older times]. Würzburg: Memminger Verlagsbuchhandlung. 354 p. [in German].
31. Ziesemer, W. (1935–1944). Preußisches Wörterbuch: Sprache und Volkstum Nordostdeutschlands [Prussian Dictionary: Language and Folklore of Northeast Germany]. Königsberg: Gräfe u. Unzer. Bd. I–II. [in German].

Стаття надійшла до редколегії: 10.09.2022

Схвалено до друку: 25.11.2022